

REMISSVAR

2017-08-31
Dnr 3.9:0457/17

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

jul6@regeringskansliet.se

[e](#)

Yttrande över betänkandet **Ny dataskyddslag** (SOU 2017:39)

Inledning

Barnombudsmannen har getts tillfälle att yttra sig över Dataskyddsutredningens betänkande *Ny dataskyddslag*.

Barnombudsmannens yttrande tar sin utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter.

Detta yttrande omfattar endast frågan om barns samtycke som rättslig grund. Barnombudsmannens synpunkter i övrigt kommer att ges in senare.

9 - Barns samtycke som rättslig grund

Barnombudsmannen anser att utredningens förslag om att 13 år ska vara åldersgräns för när ett barn eller ungdom ska kunna ge sitt samtycke till behandling av personuppgifter innebär att åldern sätts för lågt (se Dataskyddsutredningens förslag till 2 kap. 2 § dataskyddslag). Barnombudsmannen föreslår istället åldern 15 år.

Barnombudsmannen hänvisar i denna del till sitt yttrande av den 6 december 2016 till Dataskyddsutredningen. Detta yttrande bifogas, se [bilaga](#).

Föredragande i ärendet har varit juristerna Anna-Karin Lindh och Ellinor Triay Strömvall.

Anita Wickström
Barnombudsman

BILAGA TILL BARNOMBUDSMANNENS REMISSVAR – Dataskyddslag (SOU 2017:39)

REMISSVAR

2016-12-06
Dnr 3.9:0877/16

Dataskyddsutredningen
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande gällande åldersgränser för barns samtycke i vissa fall

Bakgrund

Internet och sociala medier är en stor del av barn och ungas vardag idag och ett viktigt verktyg för att inhämta kunskap och uttrycka sina åsikter. Användningen av internet och sociala medier innebär även nya utmaningar när det gäller risker för barn att utsättas för brott. Barnombudsmannen anser att vuxna inte kan hindra barn att delta i den interaktiva världen utan måste öka vår kunskap så att vi kan ge barnet den vägledning som behövs och anpassa skyddet så att det blir så tryggt som möjligt för barnen online/på nätet. Som Barnombudsmannen tidigare anfört anser vi att det finns ett stort behov av att IT-kunskap och kunskap om barnets rätt till privatliv inkluderas i ett kunskapslyft för alla lärare.¹

Barnombudsmannen har ombetts att lämna ett yttrande gällande åldersgränser för barns samtycke i vissa fall. Europaparlamentet och EU:s ministerråd har antagit en ny EU förordning om dataskydd som kommer att ersätta den svenska personuppgiftslagen från och med den 25 maj 2018.

Enligt artikel 6.1 a i dataskyddsförordningen kan den registrerades samtycke utgöra en rättslig grund för behandling av personuppgifter. För att ett samtycke ska vara giltigt när informationssamhällets tjänster erbjuds direkt till ett barn under 16 år krävs, enligt artikel 8.1 i förordningen, vårdnadshavarens samtycke eller dennes godkännande av barnets samtycke. Den personuppgiftsansvarige ska i dessa fall göra rimliga ansträngningar för att kontrollera att samtycke ges eller godkänns av vårdnadshavaren. Medlemsstaterna har möjlighet att sänka den aktuella åldersgränsen från 16 år till lägst 13 år, vilket motsvarar den åldersgräns som vissa tjänsteleverantörer använder sig av. Åldersgränsen handlar alltså inte om när barn ska få vara på sociala medier utan vid vilken ålder barnet själv ska få samtycka till behandling av personuppgifter.

Enligt artikel 8.3 i dataskyddsförordningen ska de aktuella bestämmelserna inte påverka tillämpningen av allmän avtalsrätt i medlemsstaterna, såsom regler om giltighet, ingående eller verkan av ett avtal med ett barn. Barnombudsmannen anser att det är av stor vikt att information om detta ges till såväl barn och vårdnadshavare som till leverantörer. Denna bestämmelse medför alltså inte att leverantören kan ingå avtal med barn som exempelvis medför kostnader och riskerar att skuldsätta barnet utan handlar enbart om samtycke att behandla barnets personuppgifter.

¹ Barnombudsmannens yttrande över betänkandet (SOU 2016:41)"Hur står det till med den personliga integriteten? – En kartläggning av Integritetskommittén.

FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen)

Vid avvägningen av vilken åldersgräns som är lämplig måste hänsyn tas till såväl barnets rätt till delaktighet och information som till barnets rätt till skydd. Enligt artikel 17 i barnkonventionen har barnet rätt till riktig information och konventionsstaten ska uppmuntra utvecklingen av lämpliga riktlinjer för att skydda barnet mot information och material som är till skada för barnets välfärd. Hänsyn ska tas till barnets rätt till yttrandefrihet (artikel 13) och artikel 18 som fastslår att föräldrarna har huvudansvar för barnets uppfostran och utveckling och barnets bästa ska komma i främsta rummet för dem. Av artikel 5 framgår föräldrarnas ansvar för att ge ledning och den fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga och i det ingår ansvaret att ha uppsikt över barnets medieanvändning. Samhället bör bistå föräldrarna och andra vårdnadshavare med information om exempelvis användningen av internet.

Den 12 september 2014 hade FN:s kommitté för barnets rättigheter, FN:s barnrättskommitté, en General Day of Discussion om Digitala medier och barns rättigheter. Där framhövs hur digitala medier ger barn stora möjligheter att lära, delta, spela, arbeta och umgås, men samtidigt ställs barn inför nya risker. Därför måste det hittas en balans mellan barnets självbestämmande och skydd av barn online/på nätet.² Huvudfokus bör vara förebyggande arbete och att stärka barnets egen kunskap och förmåga. Först då kan barnet delta fullt ut i samhället och göra sin röst hörd på ett säkert sätt online/på nätet.³

När kommittén senast granskade Sverige uppmanades vi att anstränga oss ytterligare för att ta fram regelverk till skydd för barns integritet och på lämpligt sätt utbilda barn, lärare och familjer i säker användning av informations- och kommunikationsteknik(IKT), i synnerhet hur barn kan skydda sig själva från pedofiler, från att utsättas för information och material som är skadliga för deras välbefinnande och från nätmobbning.⁴

Barnombudsmannens bedömning avseende åldersgräns

Enligt direktivet får åldersgränsen sättas mellan 13- 16 år. Barnombudsmannen anser att det är av stor vikt att barnet kan förutse konsekvenserna som behandling av personuppgifter kan medföra. Åldersgränsen blir en avvägning mellan rätten till delaktighet och risken att barnet far illa. Barnombudsmannen menar att det i förhållande till denna risk är viktigt att se till den rätt som varje barn har att få information anpassad till sin ålder och mognad samt barnets rätt att uttrycka sina åsikter och ha del i åtgärder och beslut som påverkar barnets liv enligt artikel 12 och artikel 13 i barnkonventionen. Vidare menar Barnombudsmannen att det är angeläget att informationen ges till barnet på ett sådant sätt att barnet förstår innebörden och riskerna samt att barnet också ges stöd och möjlighet att vara delaktig i beslutet.

En jämförelse kan göras till behandling av personuppgifter i journaler inom hälso- och sjukvården. Det finns det inte någon åldersgräns fastställd i lag för när ett barn själv kan anses förfoga över sekretessen i exempelvis journaler. Patientdatalagen har ingen sådan reglering och enligt 12 kap. 3 § Offentlighets-

² FN:s barnrättskommitté. Report of the 2014 day of general discussion "Digital media and children's rights" p 8.

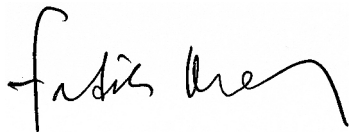
³ FN:s barnrättskommitté. Report of the 2014 day of general discussion "Digital media and children's rights" p 15.

⁴ FN:s barnrättskommitté, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015, punkt 24 a.

och sekretesslagen, OSL, gäller sekretess till skydd för ett barn även i förhållande till dennes vårdnadshavare. Men sekretessen gäller inte i den utsträckning vårdnadshavaren enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter, såvida det inte kan antas att barnet lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren eller det annars anges i OSL. Rätten att förfoga över sekretessen går över mer och mer till barnet i takt med att barnet blir äldre och mognare. Av förarbetena framgår att då barnet kommit upp i tonåren får det emellertid många gånger anses ha uppnått en sådan mognad att det bör åtnjuta visst skydd för sin integritet gentemot sina föräldrar.⁵

I Sverige är 15 år en åldersgräns som har stor betydelse. Då får du exempelvis dömas till straff om du begått ett brott⁶, ha sex⁷, samtycka till att delta i forskning⁸ och själv samtycka i mål om LVU⁹. Barnombudsmannen anser att en 15-årsgräns för att samtycka till behandling av personuppgifter skulle ligga i linje med detta då behandling av personuppgifter kan vara ingripande. I praxis har det ansetts att uppgifter inte kan lämnas till en förälder i de fall samtycke saknas från en 15-åring.¹⁰

En 15-årsgräns innebär att barn och unga fortfarande har möjlighet att delta i sociala medier med vårdnadshavarens samtycke. Enligt artikel 8.2 i direktivet ska den personuppgiftsansvarige göra rimliga ansträngningar för att kontrollera att samtycke ges eller godkänns av den person som har föräldraansvar för barnet. Barnombudsmannen ställer sig dock frågande till vad som anses utgöra "rimliga ansträngningar." För att inte förslaget ska riskera att bli tandlöst i praktiken måste detta förtydligas.

Fredrik Malmberg
barnombudsman

⁵ Prop 1988/89:67 s 36.

⁶ 1:6 BrB

⁷ 6:4 BrB

⁸ 18 § lag om etikprövning av forskning som avser människor

⁹ 1 § LVU

¹⁰ RÅ 1993 not 462 och RÅ 1992 not 117.